

***'Ik leef
als een
diplomate
tussen
twee
culturen'***

08 volzin.

Tekst: Maxine Herinx
Beeld: Aya Musa

‘Scheiden is topsport’

Shirin Musa (35) was gescheiden voor de Nederlandse wet, maar leefde in huwelijkse gevangenschap doordat haar man weigerde religieus te scheiden. Na jaren dwong ze via de rechter haar scheiding af. Nu strijdt ze met Femmes for Freedom voor andere vrouwen in deze situatie.

Toen Shirin Musa als baby vanuit Pakistan naar Nederland kwam, was al vastgelegd dat ze zou trouwen met haar neef. Die belofte domineerde de jeugd van Musa, oprichtster van de stichting *Femmes for Freedom*. “Als we op vakantie gingen naar Pakistan, had ik altijd buikpijn omdat ik bang was dat ik die zomer zou worden uitgehuwelijkt.”

Shirin Musa is naar eigen zeggen in de eerste plaats Rotterdamse, de stad waar ze woont en waarvan ze zich het motto ‘geen woorden, maar daden’ heeft eigengemaakt. Maar naast Rotterdamse is ze ook Pakistaanse, vrouw, juriste in opleiding en activiste. Al deze aspecten van haar identiteit hebben haar gebracht tot waar ze nu staat: oprichtster van Femmes for Freedom, de stichting die zich inzet tegen huwelijksdwang en huwelijkse gevangenschap. Op haar negentiende was Shirin Musa het zat en maakte haar vader, op verzoek van Shirin, de huwelijksbelofte aan haar neef ongedaan. De leeftijd waarop

haar vader de huwelijksaanzoeken kon afwenden omdat ze te jong was, was inmiddels gepasseerd. “Ik zie mijn situatie van toen niet per se als huwelijksdwang, maar er was wel sprake van een sterke wens vanuit de hele familie. Niet alleen vanuit mijn ouders op mij, maar juist ook vanuit de omgeving op mijn ouders.”

Je beschrijft jezelf als ‘dochter van het oosten en vrouw van het westen’. Welke erfenis heb je aan beide culturen overgehouden?

“Aan de ene kant groeide ik op met heel traditionele verwachtingen. Je zou ons gezin kunnen omschrijven als een ‘Pride&Prejudice’-gezin. Als meisje was het belangrijk dat je goed kon koken, naaien, handwerken en dat je netjes praatte. Aan de andere kant moesten we goed op de hoogte zijn van wat er speelde in de wereld, en ons best doen op school. Ten slotte werd er van ons verwacht dat we ons zouden inzetten voor de medemens. Dan werden we gewezen op onze familiegeschiedenis. Mijn opa was grootgrondbezitter in Afghanistan, voordat hij naar Pakistan vluchtte. Zelfs toen hij niets meer had, zette hij zich in voor anderen. Mijn vader wees ons altijd op mijn opa’s woorden: ‘wat betreft kennis zijn er altijd mensen die meer weten, maar wat betreft je economische situatie, zijn er altijd mensen die het slechter hebben dan jij.’ Zo spoorde hij ons aan voor anderen op te komen.

Ik ben me altijd bewust geweest van het feit dat ik in twee culturen leefde. Eigen-

lijk leefde ik als een diplomate, altijd de juiste woorden zoekend, bewust van wat ik wel en niet kon vertellen thuis of op school. Aan de ene kant heb ik de kracht geërfd van oosterse vrouwen. Als je kijkt naar onder wat voor omstandigheden Pakistaanse vrouwen zich staande houden en optimistisch blijven, dan zie ik een kracht die westerse vrouwen niet hebben. Maar wat ik enorm waardeer in westerse vrouwen is hun economische zelfstandigheid, onafhankelijkheid en vrijheid. Ik denk dat ik het beste uit twee werelden heb meegekregen met die kracht en onafhankelijkheid.”

Waarom was het oprichten van Femmes for Freedom noodzakelijk?

“Stel dat je er als islamitische vrouw voor zou kiezen alleen voor de Nederlandse wet te trouwen, dan wordt je huwelijk in Pakistan niet erkend tot je een shari’ahuwelijk afsluit. Wil je scheiden, sta je voor hetzelfde probleem. Je kunt burgerlijk scheiden voor de Nederlandse wet, maar zolang je scheiding niet erkend wordt in Pakistan, loop je tegen grote problemen aan. Zo kun je in Pakistan je paspoort niet verlengen zonder de handtekening van je man. Krijg je een nieuwe relatie in Nederland, word je in Pakistan gezien als overspelig omdat je in hun ogen nog steeds getrouwd bent. Het effect van die botsende rechtssystemen op het dagelijkse leven van vrouwen in Nederland, en in Europa, wordt enorm onderschat. Het is precies die bewustwording waar ik met Femmes for Freedom voor strijd.”

Je was zelf gevangen in een huwelijk. Hoe verliep dat in jouw situatie?

“Ik was net 24 toen ik mijn ex-man tegenkwam. Hij maakte veel indruk op me en ik werd verliefd. Al snel vroeg hij mij, zoals dat in Pakistaanse kringen gaat, via zijn moeder ten huwelijk. Vervolgens gingen onze ouders onderhandelen over het huwelijk, waarbij de emoties hoog opliepen. Mijn ouders komen oorspronkelijk uit Afghanistan en zijn sjiitisch, zijn ouders komen uit India en zijn soenitisch. In de Perzische cultuur van mijn ouders moet de man alles betalen, in de zijne de vrouw. Erger kun je het haast niet treffen, maar ik dacht dat liefde alles kon overwinnen. Daarnaast was mijn vader erg bezorgd en niet blij met mijn keuze, vond dat mijn verloofde zich beter voordeed dan hij was. Ik zette door en mijn ouders legden zich uiteindelijk neer bij mijn keuze.

Het was een slecht huwelijk, maar dat mocht niemand weten. Mijn man zei dat hij me iets aan zou doen als ik het mijn ouders zou vertellen. Hij sliep nooit thuis, maar waar hij wel was, mocht ik niet weten. Ik werd van mijn omgeving geïsoleerd, moest stoppen met mijn rechtenstudie. Ook heb ik allerlei kwalen overgehouden aan die tijd. Het huwelijk was echt mentale mishandeling. Zeker als je nooit een relatie hebt gehad, ga je je afvragen of de schuld niet bij jou ligt als je constant zo gekleineerd wordt. Op een gegeven moment kreeg mijn man zijn verblijfsvergunning en verdween. Mijn wereld stortte die avond in, maar ik wist hem ook direct te herstellen. Ik ging een schriftje bijhouden over wat ik moest regelen voor mijn scheiding, zocht een advocaat, bekeek mijn financiële situatie. Toen moest ik het mijn ouders vertellen. Mijn vader zei dat ik drie dingen moest regelen: mijn Nederlandse huwelijksontbinding, mijn financiën en ten slotte mijn niet-Nederlandse huwelijksontbinding, want anders kon mijn ex me het leven wel eens zuur gaan maken. En dat deed hij ook.

Het scheiden voor het Nederlandse recht vond ik topsport. Je moet constant scherp zijn, ieder detail aan je advocaat vertellen: hij moet het tenslotte ook maar doen met jouw input. Ik heb alles

meegelezen en voorbereid. Ben je dan eindelijk voor het Nederlands recht gescheiden, moet je gaan lobbyen bij allerlei religieuze gezaghebbers. Imams vertelden mij dat ik de man financiële compensatie verschuldigd was als ik ook islamitisch wilde scheiden. Van kleins af aan zag ik dat al gebeuren bij vrouwen die bij ons thuis kwamen. Ik vond het zo onrechtvaardig dat ik mezelf moest vrijkopen als slavin, na alles wat er in mijn huwelijk gebeurd was.”

Paspoort

Shirin Musa (1977) studeert rechten in Rotterdam en is oprichtster van Femmes for rFreedom.

- Dwong op 9 december 2010 via een kort geding haar religieuze scheiding af.
- Lanceerde op 22 mei 2012 Femmes for Freedom, om meer vrouwen in dezelfde situatie te helpen.
- De Tweede Kamer verbreedde haar definitie van het begrip huwelijksdwang en huwelijksgevangenschap, die in het nieuwe wetsvoorstel strafbaar zijn geworden dankzij de lobby van Femmes for Freedom.
- In Nederland bevinden zich niet alleen islamitische, maar ook joodse, christelijke en hindoestaanse vrouwen in huwelijksgevangenschap.

Meer informatie: femmesforfreedom.com

Als je dit van kleins af aan ziet gebeuren, denk je dan niet bij jezelf 'hoe is mij dit ook overkomen?'

“Eigenlijk dacht ik dat mij dit niet zou overkomen. Ik was erg trots op mijn huwelijksvoorwaarden, zodat ik niet kon worden kaalgeplukt. Maar het islamitisch scheiden had ik niet laten vastleggen.

Inmiddels had ik mijn rechtenstudie wel weer opgepakt. Na ieder college van het vak Recht en Religie ging ik langs bij de verschillende docenten en legde hen mijn situatie voor, met de vraag of zij me konden helpen. Zij wazen me op de scheiding tussen kerk en staat in Nederland, of raadden me aan met mijn omgeving te breken. Uiteindelijk was ik het zat en zei ik heel stoer dat ik zelf een rechtszaak zou beginnen. Mijn professoren verklaarden me voor gek en zei dat een rechter nooit uitspraken deed in religieuze aangelegenheden, dat het me niet zou lukken. De rechtszaak vond plaats op 23 november 2010, op 9 december kreeg ik de uitslag dat we hadden gewonnen. Het ging direct beter met me, ik zag de lucht blauwer, hoorde scherper. Maar hoewel de strijd voor mezelf weliswaar gestreden was, was het winnen van de rechtszaak eigenlijk pas het begin. Ik wilde iets opzetten om vrouwen in een vergelijkbare positie te helpen, mijn juridische basis gebruiken om ervoor te zorgen dat mannen dit vrouwen nooit meer aan kunnen doen.”

En toen ontstond de organisatie Femmes or Freedom?

“Tien dagen nadat ik gescheiden was, ging ik aan de slag. Ik zocht steun bij mensen die mij wilden helpen, zocht journalisten die ons verhaal naar buiten konden brengen en maakte onze beweging bekend. Ik schreef een plan van aanpak en trok het land in om steun te zoeken, zowel financieel als op kennisniveau. Drie maanden na de officiële oprichting al wonnen we de derde plaats bij de Women Inc.-prijs. We organiseerden een symposium. Het ging allemaal erg snel, maar er was nog geen wet veranderd. Toen ik hoorde over het wetsvoorstel

Shirin Musa ✨

‘Mijn wereld stortte in, maar ik wist hem direct te herstellen’

huwelijksdwang, besloot ik dat dit het juiste moment was om huwelijksgevangenschap onder de aandacht te brengen in Den Haag. Het oorspronkelijke wetsvoorstel moest tegengehouden worden, omdat het niet ver genoeg ging en te beperkt geformuleerd was. Informele huwelijken werden niet genoemd en het voorstel sprak niet over de dwang om getrouwd te blijven, dus huwelijksgevangenschap. Al snel zat ik om de tafel bij het CDA, de VVD, PvdA en GroenLinks met mijn pleidooi dat ik het ‘Amendement voor Vrije en Blijve Vrouwen’ heb genoemd. Door onze lobby werd de behandeling van het oorspronkelijke wetsvoorstel uitgesteld en heeft de Tweede Kamer ingestemd met uitbreiding van het wetsvoorstel huwelijksdwang, polygamie en genitale verminking met huwelijksgevangenschap en achterlating.”

Is het invoeren van deze wetten genoeg?

“Strafrechtelijk gezien kan huwelijksdwang, polygamie en genitale verminking nu aangepakt worden. Maar civielrechtelijk is niets geformuleerd voor huwelijksgevangenschap. Wij willen campagne voeren om ervoor te zorgen dat een religieuze scheiding en schei-

ding naar nationaal familierecht wordt vastgelegd in het burgerlijk wetboek, net zoals bij het huwelijk al vaststaat dat je eerst voor de wet trouwt, en daarna voor een religieuze instantie. Nu heb je nog een rechtszaak nodig om de man te dwingen om zijn medewerking te verlenen aan een religieuze scheiding. Een dergelijke rechtszaak is echter niet alleen erg kostbaar en tijdrovend, het is ook emotioneel erg zwaar. Een andere optie is dat er verdragen komen, zoals er nu al bestaat met Marokko. Het is noodzakelijk dat er voor vrouwen uit landen die conservatiever zijn dan Marokko ook verdragen komen, zodat deze vrouwen niet jarenlang in huwelijksgevangenschap leven. In Iran moeten Nederlandse-Iraanse vrouwen soms tot 16 jaar procederen bij ayatollahs, in Afghanistan kunnen vrouwen seksueel worden opgeëist door hun man.”

Wanneer is het doel van Femmes for Freedom bereikt?

“We hebben nog veel te bereiken op het gebied van emancipatie. In de emancipatienota van minister Jet Bussemaker staat de historie van de emancipatie van vrouwen, maar ook van de emancipatie

van homoseksuelen. Maar als je nu kijkt naar de strijd van (migranten)vrouwen homoseksuelen, zie je dat deze ontzettend veranderd is ten opzichte van de jaren zeventig. De strijd speelt zich nu op internationaal gebied af en met grotere partijen dan toen.

De vergelijking met de emancipatie van homoseksuelen is zinnig. Zij kunnen wel in Nederland trouwen, maar hun huwelijk kan nooit in een ander land geregistreerd worden, vaak niet eens geaccepteerd. Terwijl zij strijden om te trouwen, vechten wij voor het recht om te trouwen met wie we willen en om te scheiden.

Als je kijkt hoe lang de strijd van homoseksuelen en feministen van de tweede golf al duurt, denk ik dat dit onderwerp van een lange adem is. De strijd waar migrantenvrouwen voor staan, zijn niet de problemen die Bussemaker beschrijft in haar nota. Zij beschrijft economische zelfstandigheid, fulltime werken en meer vrouwen aan de top. De vrouwen die zich bij ons melden, gaat het om de wens om menswaardig en vrij te leven. Ik kon tijdens mijn huwelijk niet eens zelf bepalen wat ik kon eten, zo ver ging het. Die fundamentele zelfbeschikking, daar wil ik me voor inzetten. We grijpen de Gay Pride aan om campagne te voeren en ook na het zomerreces gaan we dit onderwerp weer op de agenda zetten tijdens het integratiedebat. Misschien zijn we nog tien jaar, of zelfs langer, bezig. Het is een lange strijd tegen onrecht in recht, religie en cultuur, maar we mogen niet opgeven en moeten blijven geloven in verandering!” ●

